

poudarku Koledarja in pa v leposlovni povesti. Posebej pa moram poudariti, da moj očitke ne zadeva poljudno-znanstvene brošurice, ki vsebuje kratek in stvaren zgodovinski pregled »Kako je nastalo današnje delavstvo in njegovo gibanje« (dr. Drag. Lončar) in pa statistično dopolnjeno skico o »prebivalstvu in gospodarstvu Slovenije« (Filip Uratnik). In čeprav Jack London ni ravno vzorno predstavljen — uvod je napisal prevajavec T. Seliškar —, bodo njegove novelice zaradi jasne stvarnosti vendarle za marsikoga prijetno čtivo. Tudi Koledar je dober zlasti v ilustrativnem delu, kjer so poleg slovenskih (T. Kos Pirnat, Maleš, Čargo, Serajnik, N. Vidmar, R. Šubie) zastopani predvsem tuji umetniki (Käthe Kolwitz in drugi). Kakor slike, naj bi služil osnovnemu socialnemu nastroju in obeležju tudi leposlovni in poučno-informativni del, v katerem pa je prav tako skoraj da manj izvirnega kot prevedenega. Ni pa mogoče reči, da bi bilo vse slabo izbrano. Prav zato je škoda, da je enotnost in tudi stvarnost Koledarja uničil tisti ideološki poudarek, ki mu ga dajejo docela nepotrebno uvrščene materialistično-ateistične plitvosti, a tudi njegova slovensko-kulturna usmerjenost in opredeljenost. V mislih imam zlagano obrambo Ivana Cankarja in pa članek o slovenski socialni književnosti. Revizija slovenske meščanske kritike o Cankarju je na Slovenskem izvršeno dejstvo, radi česar izgubi zapoznela in vrhu vsega še žurnalistično plitva »socialistična« rehabilitacija Cankarjeve umetnosti ne le ves stvaren zmisel, marveč zaradi namišljene naprednosti predvsem tudi vso etično upravičenost. Isto velja za članek o slovenski socialni književnosti, ki je pisan diletantsko in nestvarno in razodeva od odstavka do odstavka očitno pomanjkanje ne le zgodovinskega in literarno-estetskega znanja, marveč tudi čuta za objektivnost in etično poglobitev v sodbah. Avtor rajši daje duška osebnim in strankarsko zanesenim geslom. Tu se ne morem spuščati v posameznosti, kajti v spisu je preveč netočnosti in gorostasnosti; a potrebno bo postaviti nasproti popolnoma novo, nepropagandno podobo slovenske socialne književnosti.

Leposlovno povest Cankarjeve družbe »Daj nam danes naš vsakdanji kruh...« je napisal Angelo Cerkenik. Delo sloni na miselnih osnovah in pisatelj celo sam podčrtava tendenco. Le-ta mu narekuje tudi zgodbo ter ne teče iz lastne zakonitosti, radi česar pogrešamo vsake življenjske verjetnosti in psihološke poglobitve ali vsaj utemeljitve. Pisateljevo geslo, ta Prokrustova postelja, na kateri vsak dogodek in vsaka oseba dobi zaželeno obliko, je imperativ njegovega namišljenega »ustvarjanja«. Povest ni drugega nič nego reporterski protest, proti komu in čemu, ni vedno jasno. Toda ta protest je zgolj plehka polemika brezsilnega, zagrenjenega duha, in ne razodeva svobodnega pogleda etičnega upornika in glasnika novega reda. Povest ni pisana z vidika človečnosti — izraz je v tem, da ni ustvarjena — zato se upira tudi tam, kjer miselno ne nasprotuje. Delo je brez vsake literarne vrednosti, manjka celo prvi predpogoj vsakega pisatelja, namreč lep in izoblikovan jezik, ki ga je avtor zanemaril do skrajnosti. France Vodnik

Opomba k Domu in svetu, 1950 str. 49: Ni sicer navada, da bi se ocene popravljale, vendar je

včasih potrebna izjema. Kritik moje knjige o življenju pravi: »Vendar ni prav, če imenuje (A. Ušeničnik) moderno znanost »nizkotno in neumno«... Moderni so rešili to vprašanje na svoj način, če ga niso na krščanski način, ni njihova krivda v nizkotnosti in neumnosti, gotovo pa je v njih več krščanstva, kot se sanja logičnemu razumu.« Na te očitke (ki se mi zde zelo težki) naj ugotovim: 1. Ko bi bil kje dejal o »modernej znanosti«, da je »nizkotna in neumna«, bi mogel biti to le nesrečen lapsus calami ali grd tiskovni pogrešek, zakaj takšna trditev je prav tako proti mojim nazorom kakor proti vsemu značaju moje knjige. A kolikor sem mogel dognati, tega v knjigi nikjer ni. Rabil sem sicer nekje izraza »nizkoten« in »plitven«, a ne o moderni znanosti, ampak le o življenjski filozofiji nemškega kemika Ostwalda. Toda kako naj imenujem filozofijo moža, ki mu ni človeško življenje prav nič drugega kakor priroden energičen proces, ki pa zlorabi besedo »religioznost« in oponaša krščanstvo z »nedeljskimi pridigami« ter je hotel pred vojno menda celo zidati monističen »tempelj«? Da je imenoval zoolog Brauer ateistično predstavo o svetu »preneumno«, za to pa nisem jaz odgovoren. — 2. Prav tako v knjigi ne ocenjujem moralne odgovornosti modernih filozofov, temveč presojam samo njih nazore o zmislu življenja (psihologija moderne nevere je svoje, težko vprašanje). — 3. Zato tudi ne ocenjujem njih praktičnega krščanstva. Človek, to dobro vem, ni tako logično bitje, da bi se v njem vedno popolnoma skladalo mišljenje in življenje. So ljudje s krščanskimi življenjskimi nazori, a malo krščanskim življenjem, a so tudi ljudje ateističnih nazorov, ki pa so radi srečne nelogičnosti mnogo boljše kakor njih nazori. Vendar se pa ideje izkušajo psihološko tudi v življenju bolj in bolj uveljaviti, zato so idejna vprašanja tako pomembna.

A. Ušeničnik

Popravek. V oceni Knjige o življenju v št. 1—2 DS stoji, da imenuje dr. Ušeničnik »moderno znanost nizkotno in neumno«, pa to ni točno; namesto »moderno znanost« mora stati: »moderno naziranje imenuje nizkotno in neumno«. Ugotovitev stoji na str. 146. Knjige o življenju in sloni na trditvi, da idealisti očitajo materialistom nizkotnost, materialisti pa idealistom neumnost.

Dr. J. Šile

SRBSKOHRVATSKO SLOVSTVO

[Radovan Košutić: San male Vide. II. izd. Beograd. Cvijanović, 1928 — Radovan Košutić: Zemlja Bola. Beograd. Cvijanović, 1929 — Sibe Miličević: Veličanstveni beli brik Sveti Juraj. Roman. Beograd. Izd. Sveslovenske knjižarnice, 1928 — Milan Kšanin: Zaljubljenici. Beograd. Izd. »Narodne misli«, 1928]

Kakor sem sicer pričujoče štiri knjige prav za prav po naključju vovkiral v svoj članek, vendar jih veže neka enotnost, ki jo je tembolj treba poudariti, ker so to dela različnih pisateljev, različna po vsebini in obliki, pa si kljub temu sorodna in bližnja po istem duhu, ki jim je dal pečat svojstvenosti. Ta svojstvenost je nacionalni, plemenski element, ki tvori osnovo, nastroj in filozofsko usmerjenost tem delom, prav značilnim za smer in težnjo sodobnega pesniškega udejstvovanja.